

Editing “literary” texts of the Middle Ages

Understanding a critical edition

Critical apparatus: example (1/2)

- *Ms. A:* « ut dum spiritus reficitur dolores corporis leniantur »
- *Ms. B:* « ut dum spiritus reficitur dolores corporis **laniantur** »
- *Ms. C:* « ut dum spiritus reficitur dolores corporis leniantur »

Critical apparatus : example (2/2)

- *Text:*

ut dum spiritus reficitur dolores corporis
leniantur^(a)

- *Footnote:*

a) leniantur] laniantur *B*

quoting the lemma | rejected reading | witness

infringe corpus minus quanto ipse plus dicit corpus suum et plus debet diligere quam domum propriam. Dominus plaga lepre percussit Mariam sororem Moysi ut eam corrigeret, et percussit Iezi quia peccauerat. Percussit et Oziam regem quia nimis presumpserat. Sic Deus nichil facit sine causa rationabili et iusta, etsi aliquando occulta. Bona femina urit pellem cate sue ne eam amittat. Mauult enim eam habere ustam et deformem quam alius eam interficeret uel furaretur propter pulchritudinem pellis. O quot hodie propter pulchritudinem pellis sue inducuntur ad peccatum luxurie et sic a dyabolo occiduntur. Leuius est sustinere immundiciam lepre per aliquot annos quam sustinere ignem Gehenne uel etiam ignem purgatorii ad momentum-id dicimus per plures annos. Qui enim patienter et cum graciaram accione hanc plagam sustinet per hoc liberatur a pena Gehenne totaliter et a pena purgatorii, etsi non ex toto.

Reputetis ergo pro magno dono Dei quod circa uos fecit Dominus sicut et Iohannes pro dono reputauit quod *Deus dedit ei in solitudine domum et tabernaculum eius in terra salsuginis*. Terra salsuginis sterilis est unde in Psalmo: *Terram fructiferam in salsuginem a malicia habitantium in ea*. Tabernaculum Iohannis appellat corpus eius sicut et Petrus II Pe. 1: *Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo suscitare uos in commonitionem certus quod uelox sit depositio tabernaculi mei*, id est corporis mei. Tabernaculum ergo, id est beati Iohannis, posuit in terra salsuginis illud in uirginitate conseruando que sterilem reddit hominem a prole carnali. Corpora etiam nostra debemus ponere in terram salsuginis, id est in salsugine penitencie, angustie et tribulacionis ut non putrescant putredine peccati, et mirum est quare carnes putrescant que sunt in salsugine continue. Non respuamus ergo salsuginem penitencie sed eam amplectamur ut per eam possimus pertingere ad gaudia sempiterna.

¹⁵⁰ id est / corpus *add.* in margine R1

JACQUES DE VITRY

SERMO I

P2 Paris, B.N. lat. 3284, f. 107va-110ra

P3 Paris, B.N. lat. 3337, f. 76rb-77vb

P1 Paris, B.N. lat. 17509, f. 79d-82b

G Paris, Sainte-Geneviève 1420, f. 81ra-82vb

R2 Rome, Arch O.P. XIV-36, f. 162ra-166ra

T Troyes, BM 228, f. 138vb-140rb

- 1 Sermo ad leprosos et alios infirmos, thema sumptum ex epistula Iacobi, capitulo V:
Sufferentiam Iob audistis et finem Domini uidistis.
+ De ardore infirmitatis et de refrigerio uerbi Dei +
- 5 *Vox Domini intercidentis flammam ignis*. Dominus posuit uos in fornace ignis ut purgaret uos sicut dicitur in Parab. XXV: *Aufer rubiginem de argento et egredietur uas purissimum*. Igne enim et ardore infirmitatis aufertur rubigo uiciorum et purificantur uasa animarum. In hoc igitur ardore uerbi Dei
- 10 rore et refrigerio indigetis. De quo Ecclesiasticus XVIII: *Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic et uerbum melius quam da-*

¹ sermo / exhortatio P3 alios / ad G ² capitulo quinto *om.* G P1
T ³ sufferentiam / sufficientiam G ⁶ uos *om.* G fornace / -cem T parab
/ ecclesiastico G P3 ⁸ purificantur / purgantur P3 ¹⁰ XVIII *om.* G P1 P3
T ¹¹ sic et / sicut P3

¹ *Cum uenerit filius hominis in maiestate sua et omnes angeli eius cum eo etc. Mt. XXV.*

² Sicut dicit beatus Ysidorus in libro de summo bono, in quolibet iudicio tres persone requiruntur, scilicet iudex, reus et actor; ³ et ideo in isto dei iudicio extremo iste tres persone reperiuntur.

⁴ Nam persona iudicis exprimitur cum dicitur: 'cum uenerit filius hominis in maiestate sua', persona actoris siue actorum cum subditur: 'et omnes angeli eius cum eo', persona rei siue reorum cum subinfertur: 'congregabuntur ante eum omnes gentes etc.'. ⁵ Iudex igitur erit Christus qui iuste iudicabit, cuius iudicium corrumpi non poterit. ⁶ Quatuor namque modis, ut dicit Ysidorus, corrumpi iudicium consuevit, scilicet timore, amore, odio uel munere. ⁷ Christi autem iudicium non corrumpetur timore, quia omnipotentissimus est, Iob XXII: 'Numquid timens arguet te et ueniet tecum ad iudicium?'. ⁸ Immo quanto potentiores erunt, tanto durius iudicium sustinebunt, Sap. VI: 'Potentes potenter tormenta patientur'. ⁹ Secundo, non corrumpetur amore, quia iustissimus est. ¹⁰ Ideo contra fratres suos, scilicet falsos christianos, sententiam proferet et nichil proderit eis allegare fraternitatem, quod scilicet sit frater eorum, Ps.: 'Frater non redimit'; ¹¹ nec allegare similitudinem, quod scilicet sit homo similis ei, et ideo subditur 'redimet homo' et debet legi interrogatiue et responderi negatiue; ¹² nec aliquid eis ualebit precum multipli-

F deest usque ad 52 1. etc. om. c 3. iudicio extremo: extremo om. M, e. i. c; reperiuntur: requiruntur c; siue actorum om. Wc; dubditur: dicitur c; subinfertur: et add. M, dicitur et c; etc. om. Mc 5. iudicabit: iudicat c; poterit: potest Wc 6. namque: nam W, om. T, enim c 7. corrumpetur: corrumpitur Mc; omnipotentissimus: omnipotens W, potentissimus c 11. ei: eis; et om. µc; allegari: legi c 12. aliquid eis: eis om. TW, e. a. c

1. Mt. 25, 31 2. cfr. Isid. Hisp., *Etym.*, XV, 6 4. Mt. 25, 32 7. Iob 22, 4 8. Sap. 6, 9 10. Ps. 48, 8 11-12. Ps. 48, 7-8

Encoding the critical apparatus

Three methods in TEI

- *location-referenced*
  - Handy for the encoding of printed apparatus
  - Does not let you reconstruct the version of individual witnesses
- *double-end-point-attached*
  - Lets you reconstruct the version of each witness
  - Possible to represent overlapping hierarchies
  - Very difficult to encode “by hand” without dedicated software
- *parallel segmentation*
  - Lets you reconstruct the version of each witness
  - Not easy to represent overlapping hierarchies
  - Rather easy to encode “by hand”

location-referenced

```
<text>
  <body>
    <div n="sermo1">
      <p n="1">ut dum spiritus reficitur dolores corporis leniantur
      </p>
      [...]
      <app loc="sermo1 1">
        <lem>leniantur</lem>
        <rdg wit="#B">laniantur</rdg>
      </app>
    </div>
  </body>
</text>
```

double-end-point-attached

```
<text>
  <body>
    <div n="1">
      <p n="1">ut dum spiritus reficitur dolores      corporis
      <anchor xml:id="app1b"/>leniantur<anchor xml:id="app1e"/>
    </p>
    </div>
  </body>
</text>
```

...

```
<app from="#app1b" to="#app1e">
  <rdg wit="#B">laniantur</rdg>
</app>
```

parallel segmentation

```
<text>
  <body>
    <div n="1">
      <p n="1">ut dum spiritus reficitur dolores corporis
        <app>
          <lem>leniantur</lem>
          <rdg wit="#B">laniantur</rdg>
        </app>
      </p>
    </div>
  </body>
</text>
```

Other elements...

- « Sic »
- Corrections by scribes / readers
- Various hands
- Adding or deleting from the text
- *Etc.*